

ПРОГРАМА

кандидата на посаду керівника

Науково-дослідного інституту українознавства МОН України
НАЛИВАЙКА СЕРГІЯ СТЕПАНОВИЧА

Біографічні відомості:

Наливайко Сергій Степанович – українознавець, історик, кандидат наук зі спеціальності 09.00.12 (Українознавство. Історичні науки), с.н.с. відділу української етнології НДІУ (з 01.07.2019 – в. о. директора НДІУ). Член Вченої ради НДІУ. Член профкому ППО НДІУ.

Народився 27 квітня 1977 р. у м. Києві. Батько – С. І. Наливайко – сходознавець-індолог, мовознавець, перекладач, член Національної спілки письменників України, один із фундаторів і багаторічний працівник НДІУ.

У 1999 р. закінчив історичний факультет КНУ імені Тараса Шевченка. З вересня 2000 р. і по теперішній час працюю в НДІУ МОН України.

Автор монографії “Етнічна історія давньої України” (2007), дисертаційного дослідження “Проблема русько-хозарських взаємин в контексті українознавства” (2011), численних наукових статей, присвячених проблемам етнічної історії давньої України та Східної Європи. Підготував до друку рукописи праць “Давня Україна у свідченнях історичних джерел”, “Сучасна ДНК-генеалогія й популяційна історія Східної Європи”. Працюю над докторською дисертацією, присвяченою індоіранській гідронімії Східної Європи.

Наукові інтереси: українознавство в системі сучасної науки та освіти, етнічна історія, індоєвропеїстика, сходознавство, ономастика, ДНК-генеалогія.

Загальна характеристика сучасного стану НДІУ:

Впродовж останнього десятиліття НДІУ перебуває у стані системної кризи. Вона виявляється, зокрема, у постійному зменшенні ролі НДІУ в науковому й освітньому житті України, зниженні наукового потенціалу, скороченні штатної чисельності працівників, гострій нестачі фінансування. Відсутня загальна стратегія розвитку наукової установи на найближчі роки. Методологічні розробки 1990-2000-х рр., витворені колективом Інституту, відкинуті, натомість жодної прийнятної альтернативи не запропоновано. За останні роки практично втрачена тривала інститутська традиція щорічних міжнародних науково-практичних конференцій. Теоретико-методологічна робота в Інституті здійснюється не на належному рівні. Аспірантура НДІУ фактично не діє. Робота Спеціалізованої Вченої ради із захисту кандидатських дисертацій після завершення терміну її повноважень не поновлена. Кількість докторів наук – визначальний показник для функціонування будь-якої наукової установи – зменшився до критичної позначки. Упродовж кількох останніх років співробітники НДІУ працюють переважно на неповну ставку, що ставить фахівця-науковця на межу виживання, змушує шукати додаткового заробітку. Матеріально-технічна база Інституту зношена і морально застаріла.

Все це дає підстави твердити, що наявна ситуація в науковій установі, що доведена, фактично, до стану колапсу, вимагає негайних і принципових перемін, виважених і відповідальних управлінських рішень.

У 2019 році науковий колектив НДІУ вперше за багато років має змогу змінити ситуацію. Виборність директора наукової установи, передбачена Законом України “Про наукову й науково-технічну діяльність”, надає можливість колективу науковців самостійно обрати керівника наукової установи, звівши нанівець суб’єктивний фактор у кадрових питаннях, коли за особистісними, квотними чи іншими позанауковими принципами на посаду керівника НДІУ призначалися “випадкові” люди, без належної фахової підготовки, що часто не мали уявлення про українознавство як науковий напрям, не користувалися авторитетом у колективі, яких мало цікавили перспективи Інституту. Виборність керівника, поза сумнівом, унеможливить подібні прецеденти, а водночас обумовить більшу відповідальність керівника перед колективом науковців.

Потреба у реформуванні НДІУ:

Нам, українським науковцям-гуманітаріям, випало жити і творити в епоху масованих, динамічних перемін і трансформацій українського суспільства, наповнених гуманітарними викликами та загрозами, що постійно актуалізують нові запити та вимоги до українознавства як науки. Сучасні реалії науково-освітнього та гуманітарного життя в Україні вимагають від колективу науковців НДІУ максимального використання наявного наукового потенціалу, аби вловити ці суспільні запити й дати на них адекватну відповідь, зберігши водночас необхідний баланс між академічною фундаментальністю та динамічною актуальністю наукових студій. Вже найближчим часом колектив НДІУ разом із новим керівником має визначитися з пріоритетами та перспективами подальшої діяльності наукової установи. При цьому проголошується цілковита відкритість до нових ідей, неординарних рішень, нестандартних підходів до формулювання та вирішення наукових завдань. Колектив НДІУ має запропонувати Українській державі конкурентний інтелектуальний продукт високого рівня, відповідно до актуальних державних потреб й здобути навзаєм належне державне утримання.

Зі свого боку, реформування наукової діяльності НДІУ на сучасному етапі вбачаю насамперед у відході від суто академічної специфіки установи (зі збереженням потужного науково-дослідного ядра) у бік ширшого представлення Інституту в системі освіти, патріотичного виховання, популяризації українознавства, переході від вузькотематичних наукових студій до ширших синтетичних досліджень українознавчого спектра, особливої уваги до наявності українознавчого компонента у наукових темах і проектах, збільшенні завдань прикладного характеру, оперативному реагуванні на зміни законодавчої бази, участі в реалізації перспективних напрямків державної політики, подоланні актуальних гуманітарних загроз, активній позиції наукової установи у гуманітарному житті країни загалом.

Основні завдання, які я поставлю перед собою та колективом НДІУ у разі обрання мене керівником наукової установи:

У плані фінансового забезпечення та фінансово-господарської діяльності – забезпечення належного фінансування Інституту та повноцінної заробітної плати для наукових співробітників за рахунок поєднання базового програмно-цільового фінансування, виконання конкурсних науково-дослідних проектів (грантів), а також додаткових фінансових надходжень від здійснення наукової, освітньої, господарської діяльності, спонсорської допомоги; відстоювання позицій Інституту у змаганнях за бюджетне та позабюджетне фінансування; справедливий та прозорий розподіл коштів; преміювання співробітників відповідно до внеску кожного у спільну справу.

В науково-організаційному плані – пошук оптимальної стратегії реформування Інституту; розроблення та затвердження Стратегічної концепції діяльності НДІУ на 2020-2029 рр.; започаткування низки постійнодіючих наукових та освітніх проектів; повернення НДІУ статусу Національного; створення Піклувальної ради НДІУ.

В науково-структурному плані – коригування структури Інституту відповідно до Концепції перспективної діяльності на 2020-2029 рр.; повернення відділу теорії й методології українознавства, започаткування відділу історичного краєзнавства та регіональних досліджень, відділу діаспорознавства та дослідження світового українства, відділу культурологічних досліджень (із сектором соціокультурної антропології), відділу стратегій гуманітарної політики; у перспективі — започаткування регіональних філій (насамперед у південних та східних регіонах України).

В науковому плані – організація ефективного й оперативного наукового менеджменту з метою отримання високоякісного і конкурентоздатного інтелектуального продукту; сприяння діяльності авторських колективів, зокрема на міжвідділовому рівні; перетворення Інституту на інтелектуальний майданчик, що забезпечує оптимальні умови та можливості для просування наукових проектів; поновлення традиційної інститутської Міжнародної щорічної осінньої конференції, започаткування інших інститутських наукових заходів регулярного характеру; налагодження співпраці з низкою наукових, освітніх установ, міжнародними та

діаспорними організаціями; сприяння в організації дослідницьких проектів, програм, контактів, стажувань й інших форматів співробітництва учених Інституту з вітчизняними та зарубіжними колегами й інституціями; участь науковців НДІУ у міжінституційних академічних проєктах; забезпечення доброзичливої атмосфери академічної толерантності, етичної коректності, наукового плюралізму, креативної розкутості й конструктивного діалогу між колегами-ученими в НДІУ.

В освітньому плані – започаткування на базі відділу освітніх технологій та популяризації українознавства відділу впровадження українознавства в систему освіти та виховання; формування концепції впровадження українознавства в систему освіти й патріотичного виховання та практична її реалізація; розроблення (спільно з науковими підрозділами) шкільного курсу “Українознавство”, програм, підручників, посібників, хрестоматій, методичних рекомендацій, тестових завдань; оцінювання навчальної літератури з грифом МОН на предмет наявності українознавчого компонента; підвищення кваліфікації вчителів і викладачів з українознавства та предметів гуманітарного циклу; організація Всеукраїнського конкурсу з українознавства для школярів; налагодження співпраці з навчальними закладами, центрами українознавства в Україні та за кордоном, реалізація спільних проєктів освітнього й патріотичного спрямування; аналіз тенденцій сучасної системи освіти України, зокрема, в контексті її реформування, підготовка пропозицій МОН України тощо.

В популяризаційному плані – започаткування відділу популяризації українознавства; всебічна популяризація українознавчих знань; пошуки нових та оптимальних форматів наукової популяризації, форм і способів включення й інтеграції українознавчого знання до інформаційних і мультимедійних технологій і ресурсів; функціонування веб-порталу НДІУ та низки постійнодіючих електронних проєктів; просвітницька діяльність, спрямована на формування у громадян України обґрунтованого патріотизму, національної свідомості, активної громадянської позиції; аналіз представлення українознавчої тематики у провідних наукових, освітніх, енциклопедичних інтернет-ресурсах; динамічний аналіз сучасного стану інформаційного середовища, виявлення та протидія актуальним інформаційним загрозам; реагування на поширення міфів неоімперського, антидержавного спрямування; поширення українознавчих ідей та знань в умовах інформаційних воєн; підготовка аналітичних записок органам державної влади у зв'язку з гуманітарними викликами сьогодення та прогнозування імовірних проблемних ситуацій; подолання негативних явищ у гуманітарній сфері тощо.

У кадровому плані – збереження самобутнього колективу НДІУ; щорічне зростання штату науковців на 10-15%; розроблення та затвердження Положення про заміщення вакантних посад наукових працівників; запровадження контрактної форми прийому на роботу для нових працівників; збереження дистанційної форми роботи для наукових співробітників для роботи поза межами наукової установи з обов'язковими присутніми днями; контроль виконання індивідуальних планів; періодична атестація наукових співробітників; пріоритетне залучення молоді до наукових проєктів і програм, сприяння діяльності Ради молодих учених НДІУ; кар'єрне зростання для наукових співробітників НДІУ, що демонструють високі фахові стандарти та вагомі наукові результати.

У плані підвищення наукової кваліфікації – поновлення діяльності Спеціалізованої Вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій; поновлення набору в аспірантуру; започаткування курсів підвищення кваліфікації для наукових співробітників (за потребою); сприяння в організації стажувань науковими співробітниками НДІУ в Україні та за кордоном; забезпечення відряджень для участі в наукових заходах.

В плані наукової періодики – перетворення інститутського журналу “Українознавство” на провідний фаховий журнал, введення його до провідних індексаційних систем (Scopus), підвищення рівня вимог до якості наукових статей.

У плані дотримання вимог Кодексу законів про працю – тісна співпраця з Профспілковою організацією НДІУ; започаткування роботи Комісії з трудових спорів; забезпечення належних умов праці для кожного співробітника.

У плані матеріально-технічного забезпечення – здійснення поточного й капітального ремонту приміщення НДІУ; облагородження території НДІУ; оновлення застарілої та зношеної матеріально-технічної бази Інституту.

У плані стосунків з орендарями – налагодження добросусідських і взаємовигідних стосунків з тимчасовими орендарями з максимальною користю для Інституту, спільне користування майном та відшкодування витрат на його утримання, комунальних витрат; унеможливлення найменшої імовірності втрати приміщення чи його частини, іншого майна Інституту, необхідного для його успішної діяльності у середньочасовій перспективі.

У плані загального провадження діяльності — демократизація наукової установи, зростання ролі колегіальних органів, людяність та взаєморозуміння у взаєминах зі співробітниками, готовність піти назустріч у багатьох питаннях, за винятком тих, що стосуються належного виконання посадових обов'язків.

І наостанок. Розумію: у ситуації, що склалася в Інституті, від керівника наукової установи залежить чимало. Тож я, хоч і науковець за покликанням, проте з Вашою допомогою готовий виступити у якості своєрідного кризового менеджера й докласти зусиль, аби переламати несприятливу ситуацію, закласти підвалини для того, аби в осяжній перспективі перетворити НДІУ на одну з провідних та авторитетних наукових установ України. Щиро сподіваюся, що сукупність “реанімаційних” заходів, що їх ми з Вами визначимо та здійснимо в НДІУ вже в найближчі два роки, дадуть змогу подолати переважно негативний імідж НДІУ у суспільстві та МОН України як установи, яка “незрозуміло чим займається, витрачаючи бюджетні кошти”, а натомість своїми досягненнями сформувати образ серйозної установи науково-просвітницького типу, що успішно виконує покладені на неї державою завдання. Наслідком цих перемін має стати перетворення НДІУ на боєздатну наукову й освітню одиницю у складі МОН України, а сам НДІУ має постати якісно новим та унікальним в межах України типом закладу, що поєднуватиме науковий, освітній, популяризаційний напрямки діяльності, базуючись на українознавстві — комплексній науковій дисципліні про Україну й українство, осмисленні цивілізаційного феномену українства. А до того ж виконувати важливу суспільну функцію, цементуючи українське суспільство “зсередини”, сприяючи зростанню конкурентоспроможності України, збереженню національної ідентичності української нації у сучасному глобалізованому світі.

Керуючись добрими намірами щодо Інституту та колективу, з яким іду пліч-о-пліч вже майже два десятиліття, я водночас тверезо оцінюю свої можливості та усвідомлюю численні складнощі, що постануть на цьому шляху. Тож у тому разі, якщо мені все ж не вдасться впоратися з тими викликами, що стоять нині перед Інститутом та виконати взяті на себе зобов'язання, не вбачатиму жодних проблем у тому, аби достроково скласти свої повноваження керівника і зосередитись на виконанні науково-дослідних завдань.